

Šéf Agrární komory: Bojovat za existenci zemědělců se vyplatí

Omezování pěstování české zeleniny, likvidace tisíců hektarů našich sadů, dlouhodobě nerovný soubor s řetězci, dovozy dotovaných potravin, ale i souměrnost národních rozpočtů a pasivní přístup vlády k řešení problémů sektoru jsou okruhy, kterým jsme dnes a denně vystaveni, říká prezident Agrární komory České republiky Jan Doležal.

■ Tématem, které stále velmi silně rezonuje, je obava o budoucnost náročnějších odvětví, jako je pěstování zeleniny, brambor a ovoce, jak by to mělo vliv na spotřebitelé?

Produktivity tzv. citlivých komodit je pro domácí producenty stále méně rentabilní. Důvod je jasný. Trvale čelíme dodávkám levné, mnohdy méně kvalitní, a naopak více dotované produkce ze zahraničí, kterou si nechávají dovážet do Česka velké obchodní řetězce, navíc – a to si spotřebitelé mnohdy neuvědomují – za cenu vyšší ekologické zátěže. Při tom se bavíme o produktech, pro jejichž pěstování zde máme podmínky.

Je jasné, kdo má větší vyjednávací sílu a kdo si může diktovat podmínky na trhu

Pěstitele jablek drtí od uvalení jediných sankcí na Rusko v roce 2014 konkurence v podobě polských přebytků, které byly původně určeny právě pro východní trh. Tento přetlak, nabízený za nízké ceny a často i zavádějícím způsobem označovaný za českou produkci, podrazí výkupní ceny, za něž prodávali naši zemědělci. Jde to vydržet dva tři roky, nezlomí optimisté možná odolají i více let a dotují ztráty ze ziskovějších odvětví, ale realita ztrát vás stejně jednou dožene. Řada pěstitelů se rozhodla tento každoročně se opakující hazard vyřešit tím, že zeleninu nahradí obilím a vyloučené sady řepkou, což jsou zpravidla již nevratné kroky.

■ Je situace opravdu tak vážná, aby došlo k likvidaci dlouhodobých investic, které jsou do přestěbných technologií a sadů vloženy?

V loňském roce cena jablek podle oficiálních statistik na pultech řetězců klesla o jedno procento, ale farmářská cena se za stále rostoucích nákladů propadla o deset procent. Někteří pěstitele měli plné sklady ještě z předešlé úrody, a proto třetina jablek zůstala na stromech. Sklízet je vůbec nemělo smysl. Částečně pomohly samosběry, které propagovala i komora, ale krizi zastavit nešlo. Proto nenávratně zmizí další milion ovocných stromů, především jabloň. A to jich za posledních 15 let z české krajiny zmizelo již 2,5 milionu.

Jablka jsou ukázkovým příkladem negativního trendu, který má značný přesah, což si možná řada lidí ani neuvědomuje. S úbytkem sadů totiž dojde ke snížení pestrosti krajiny a ke snížení její ekologické hodnoty, ale

zároveň bude chybět surovina producentům, kteří vyrábějí například přesnídávky či jablečné mošty a šťávy. Snad je každému jasné, že zrovna jablka jsou přitom tradiční komoditou, kterou se v našich podmínkách daří pěstovat. O to více je pak smutnější konstatování, že se pěstitelé do této situace dostali díky pravidlům Společné zemědělské politiky EU, nevyrovnanému systému dotací a národních pobídek i kvůli absenci vize pro budoucí vývoj českého zemědělství ze strany státu.

Pokles ploch ovocných sadů představuje nebezpečný precedens, kam směřují všechna náročnější odvětví. Pro představu, u jablek se soběstačnost pohybuje mezi 40 až 60 procenty. U většiny ostatních druhů ovoce určeného k přímé konzumaci je soběstačnost nižší – u švestek je to 50 procent, u hrušek 25 procent, u jahod a meruněk 20 procent, u malin a broskví 10 procent. Stejná je realita u tradiční zeleniny, jako je mrkev, celer, petržel nebo cibule. A jak dosavadní průběh naznačuje, bude to jen horší.

■ Jaké jsou možnosti řešení, jaké nástroje by nyní nejvíce pomohly, třeba vyšší propagace, apel na tuzemskou produkci, nebo rozhodnutí o nižší sazbě DPH?

Komora se situací trvale zabývá a řeší ji s profesními svazy i státní správou. Opakovaně jsme vyzvali tuto vládu právě ke snížení sazby DPH, která u základních potravin patří k nejvyšším v EU. To přechodně udělalo například Polsko, které u vybraných potravin snížilo DPH na nulu, či Španělsko, které od letošního ledna u potravin jako chléb, sýry, vejce, ovoce a zelenina snížilo daň ze 4 procent na nulu a u dalších potravin jako oleje či těstoviny z 10 procent na 5. Ve Francii se vláda a řetězce právě nyní dohodly na jakémsi smírčím memorandu o dočasném zastropování cen u základních potravin.

Podobné kroky by pomohly k zajištění kvalitních a cenově dostupných potravin i pro české zákazníky a k uklidnění bouře na trhu. Je však třeba ohlídat, aby se snížení skutečně projevilo v cenách a nepříspělo jen ke zvýšení zisků obchodních řetězců. Nižší DPH by pomohlo i odbytu kvalitních domácích potravin, a tím ke zlepšení situace českých zemědělců a potravinářů, a pomohlo tak i celému národnímu hospodářství.

Initiativnější a rozhodnější v jednání musí být právě stát, který by se měl svých producentů, zpracovatelů, a nakonec i v první řadě samozřejmě i spotřebitelů, mnohem více zastat. Současné vládní proklamace a rétorika zodpovědných ministrů jsou stanoveny na jakémsi středně dlouhodobém výhledu zřejmě s úvahou, že se situace vyřeší časem sama... My přitom voláme o pomoc už více než rok a půl a žádné konkrétní koncepční výsledky stále nevidíme. Přitom že to jde, jsem uvedl i na konkrétních příkladech ze zahraničí.

■ Jak přínosná byla diskuse u kulatého stolu k cenám potravin za účasti ministra zemědělství Zdeňka Nekuly, odborníků z Ústavu zemědělské ekonomiky a informací, představitelů zemědělců a potravinářů a zástupců obchodních řetězců?

Jednání za přítomnosti všech článků vertikály určitě lze vnímat jako významný milník v nekončící debatě, kdo je viníkem drahých potravin. Ale je potřeba si uvědomit, že dodavatelé, mnohdy zemědělci s obratem v řádech milio-

zkrátka spoléhat nemůžeme a je třeba hledat způsoby, jak zemědělce motivovat k tomu, aby u náročnějších, jako je chov zvířat nebo pěstování ovoce a zeleniny, zůstali.

To ale nebude jednoduché. V zemědělské prvovýrobě se náklady postupně zvyšují o desítky až stovky procent, ovlivňují nás drahé energie a pohonné hmoty, průmyslová hnojiva, krmné směsi pro hospodářská zvířata, mzdy nebo pachtovné. Některé vstupy již navíc byly zainvestovány na podzim minulého roku.

Jan Doležal

nů korun a zanedbatelným tržním podílem stojí proti pouhým 11 obchodním řetězcům, které ovládají 75 procent tuzemského maloobchodního trhu.

Z toho je jasné, kdo má větší vyjednávací sílu a kdo si může diktovat podmínky na trhu. Čeští zemědělci to rozhodně nejsou. Samozřejmě není možné očekávat zázračné řešení tohoto vleklého problému od jedné schůzky. Nicméně pokud chceme skutečně pochopit nějaký problém, je třeba získat relevantní vstupní data, která v tuto chvíli zejména na straně maloobchodu nemáme. Jsem přesvědčen, že si spotřebitelé zaslouží vědět, kdo se jakým dílem podílí na ceně potravin a kdo z nich vytáhne se nejmenší námahou nejvíce peněz.

■ V návaznosti na to ministerstvo založilo mezikomisionální skupinu k cenovému vývoji potravin na domácím trhu, jaké do ní vkládáte naděje?

Pokud budeme hledat skutečné příčiny a řešení neduhů českého zemědělství, je to jednoznačně dobře, i když v některých případech možná pozdě. V médiích v posledních měsících debata eskalovala až na hranici zbytečných invektiv a „sportem“ číslo jedna se stalo hledání viníka. To nikam nevede a potraviny to nezlevní. Je třeba si uvědomit, že za zdražováním stojí především drahé vstupy, energie, hnojiva a ve finále také vztah nabídky a poptávky. Jen na dovozy se

Tak zkrátka zemědělská výroba funguje, řídí se jinými principy než třeba výroba automobilů. Máme dlouhé výrobní cykly a některé typy produkce nelze skladovat vůbec (čerstvé mléko), některé zase jen s vysokými náklady. To znamená, že prodáv musíme, zatímco obchod od nás může, nebo také nemusí nutně koupit. Na jednotném trhu EU pak má vždy kam sáhnout. Obzvláště, když Česko sousedí s dvěma, co se týče produkce potravin, velmi silnými státy, Německem a Polskem a v obchodech je to vidět.

■ Pojme zpět k cenám. Zemědělci, potravináři i obchodníci asi mají nejen různou míru závislosti jeden na druhém, ale také rozdílný manévrovací prostor, jak promítnout zvýšené náklady do cen, za něž prodávají.

Ano, obchod může zdražit z týdne na týden, u zboží, které není v letáku, klidně z minuty na minutu. Zpracovatelé obvykle uzavírají smlouvy na několik měsíců a musejí doufat, že náklady nebudou v daném období výrazně růst, zemědělci investují čas a prostředky a na konci dlouhého a finančně náročného procesu doufají, že se jim alespoň pokryjí náklady. Příklad, který dobře ilustruje rizikovitost zemědělského podnikání, je doba, než se z telete stane produkční dojnice, což je 3 a půl roku, na zpracování jejího mléka má mlékárna 3 dny,

a pak trvá jen 3 hodiny, za které maslo obvykle prodá řetězec.

V takovém prostředí je velmi těžké pohlídat si, aby za ony 3 a půl roku trh ještě danou komoditu, v tomto případě mléko, dokázal ocenit. Platí to ale i u dalších sektorů a dokazují to oficiální statistiky. U některých komodit, jako jsou výše zmíněná jablka nebo vejce a drůbeží maso, zemědělci zdražovali v průběhu loňského roku jednoznačně nejméně.

Považujeme za správné, že se cenovým vývojem vybraných potravin začal i na základě našich podnětů zabývat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. A na to navázala i iniciativa ministerstva k prošetření čtyř základních komodit či potravin. Co se nás týká, nemáme co skrývat a jsme připraveni s ÚOHS spolupracovat. Samozřejmě je otázkou a výzvou, jak zodpovědně k tomu přistoupí další zúčastnění partneri.

■ Po třech letech se v mnoha regionech opět objevila populační exploze hraboše polního, bude to mít vliv na porosty plodin a následnou úrodu?

Hraboši patří mezi nejobávanější škůdce v zemědělství. Jedná se o nenasytného r-stráta, který se množí takřka geometrickou řadou a neuvěřitelně rychle obsazuje stanoviště. Není vybíravý a sežere vše od klíčících rostlin po mladé stromy. Máme informace od našich členů, že s hrabošem jsou kvůli mírné zimě mnohde velké problémy, které brzy nebudou mít daleko k hrabošové „apokalypse“ roku 2019. Uvítali jsme proto rozhodnutí Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského, který dovolil aplikovat zvýšené dávky rodenticidů do nor, a tím umožnil alespoň částečně účinnější hubení tohoto škůdce. Hraboš se množí tak rychle, že by dravců muselo být stokrát tolik, aby to řádění hlodavců alespoň přibrzdilo. Rodenticid je tak jediné efektivní řešení. Při deseti až dvacetinásobném překročení prahu škodlivosti a desítek kilometrů na metr čtvereční je aplikace do nor neefektivní. I tam, kde ještě není pozdě a aplikace do nor ještě může pomoci, je třeba si uvědomit, že tato forma použití rodenticidu je velmi náročná na lidskou práci. Pro ilustraci si zkuste představit třeba takové fotbalové hřiště, které může mít řekněme zhruba tři čtvrtě hektaru, kolikrát by se na něm jeden člověk musel otočit, aby dokázal do každé ze tří nor na metr čtvereční nasypat dvě tři granule rodenticidu.

■ Zrovna hubení hrabošů během jeho minulého populačního exploze přineslo ohromnou vlnu diskusí na téma ochranných prostředků a jejich možných dopadů na život v krajině. Myslíte, že se situace nějakým způsobem vyvinula a veřejnost má již větší představu, proč se tyto látky v prvovýrobě používají?

Rád bych věřil tomu, že naší dlouhodobou kampaní a trpělivým vysvětlováním zvyšujeme povědomí o tom, proč a jak se

ochrana porostů, úrody, ale i třeba skladů provádí. Na druhou stranu jsem realista a vím, že zelenému populismu se velice těžké čelí a naše racionální argumenty jsou často hrubě přefříčeny.

Mohu veřejnost opakovaně ubezpečit, že používání přípravků na ochranu a ošetřování rostlin podléhá velmi přísné kontrole ze strany státní správy, a to jak ve směru jejich evidence, využití či skladování, tak ve striktních požadavcích na lidi, kteří s nimi nakládají. Kontroly jsou tak přísné, že liknavost nebo podvody se nevyplácejí.

Ostatně ona i ta spotřeba se neustále snižuje. Jak spontánně – protože použití je velmi nákladné, tak omezení, což však s sebou nese značné agrotechnické obtíže a stále horší situaci v hledání alternativ, protože se zakazují celé skupiny účinných látek, avšak zcela bez náhrady. Česká republika spotřebu pesticidů trvale snižuje a je v tomto směru jednoznačně mezi lidry EU, ale z hlediska fungující praxe má i tato hranice svůj minimální limit, který je potřeba také respektovat.

■ Lze v tomto směru nějak lépe a hlouběji komunikovat s veřejností a vysvětlovat jí, jaký je význam, účel a přínosy ochrany rostlin?

Opakovaně je vědecky i praxí prokázáno, že pěstování plodin bez jakékoliv ochrany je v současnosti holá utopie, stejně tak jako představa, že dnešní populaci užijeme pouze produkci z ekologické zemědělství. Tlak škůdců a chorob nejrůznějších forem, ať už jsou to plevele, houby, plísňe, různé hmyzy, ale i obratlovci, třeba zmíněný hraboš, je velmi vysoký a trvalý. Bez ur-

Za zdražováním stojí především drahé vstupy, energie, hnojiva i vztah nabídky a poptávky

čitého stupně ochrany, ať již chemické, biologické, přímé, či nepřímé, se dnes prostě neobejdeme a při překročení prahu škodlivosti musíme zasáhnout. Zde chci ocenit dlouholetou iniciativu společnosti CropLife ČR, která opakovaně organizuje akce Podívej se do pole.

V podstatě touto kampaní zemědělci na konkrétních příkladech ukazují, co se stane, když neprovedou žádná standardní či mimořádná opatření proti škodlivým činitelům. Pokusná políčka jsou například blízko turistických cest, či jinak přístupná, aby kolemjdoucí měli možnost vidět na vlastní oči, jaká džungle zde vyrostla a jak zásadně je původní vyšetá plodina potlačena v růstu i produkci. To vše je vysvětleno i na příložené tabuli. Věřím tedy, že i v letošním roce se zapojí další zemědělci a svým dílem přispějí k osvětě principů a zásad zemědělství.

Stranu připravil
Václav Tuček

Partnerem stránky je

AGRÁRNÍ KOMORA
České republiky